

Çocuğu Anlıyor mu Bu Toplum?

Görkem YELTAN*

Ülkemizde...

Yıllar önce Bologna Çocuk Kitapları Fuarı'na gittiğimde, ülkemizin henüz bir standı yoktu. Bizim dışımızdaki hemen her ülkenin orada varlık göstermesi beni bir hayli tedirgin etmişti. Sözlü edebiyat ürünleriyle zengin bir toprağa sahipken nasıl oluyor da yazılı edebiyatta böylesine varlık gösteremeyen zavallı bir durumda kalıyorduk dünyanın gözünde?

Neden yayıncılarımız bizden çizimler, bizden hikâyeler çıkarmak fikrine bu kadar uzak duruyorlar ve dünyada satan ya da değerli olduğunu varsaydıkları, bildikleri kitapları alırken kendilerinden bir şeyleri de dolaşıma sokmak ve bizden olanı ortaya koymak arzusuyla yanıp tutuşmuyorlardı? Neden bugünün dünyasına duyuracağımız karakterlerimiz, dünyada çocuk edebiyatına değer veren bireylere sunacağımız yaratımlarımız yoktu?

Ya da var olanları duyuracak gücümüz, isteğimiz nerelere sıkışıp kalmıştı?

Bugün fuarlarda varlık göstermeye başladık.

Kaplumbağa hızıyla da olsa “Biz de varız!” diyebiliyoruz. Belki henüz eserlerimizi ortaya çıkarmadan, sadece stantlarımızı var ederek, konuk ülke olarak anıldığımızda konuşmacılarımızın sesini duyurarak. Olsun, bu da büyük bir gelişim on yıl önceden bugüne bakıldığında. Oldukça yavaş ama yavaş olmasına rağmen umut verici bu gelişim biz çocuk kitabı düşkünlerini elbette mutlu ediyor. Farklı dillere çevrilen çok fazla eserimiz olmasa da, dünyayı dolaşan yaratımlarımız nicelik ve nitelik dengesinde orantısız bir seyir izlese de, başka ülkelerde karakterlerimizi takip eden, onları dilinden düşürmeyen çocuk edebiyatı sevdalılarını henüz yaratamamış olsak da kimi zaman kişisel çabalarla kimi zaman da beni bile şaşırtan birleşilmiş kalkınma kıpırtılarıyla küçücük mumların ışıklarının yanmaya başladığından mutlulukla, umutla bahsedebilirim.

Çocuk ve gençlik alanında verilen sanatsal ürünleri yalnızca edebî yaratımlar olarak düşünmek bizi dar bir boyutun içine sokacaktır. Bu nedenle burada sorulması gereken pek çok soru var.

Örneğin neden çocuk filmlerimiz yok?

Neden çocuk ve gençlik yaratımlarımızda dünyanın tanıdığı çizimlere, karakterlere sahip değiliz? Çizgi romanlara, mizahi albümlere? Neden bu topraklardan çıkan yazar ve çizerlerin eserleri ülkemizde dahi hak ettiği değeri göremiyor? Olanlar gelişmiyor, pek çok iyi işin arkası gelmiyor?

* Çocuk kitabı yazarı, çocuk yayınları editörü.

Hepsinin cevabı çocuğa ilişkin sanatsal yaratımların önemsiz görülmesinde yatıyor bana kalırsa ve tam burada kimselerin çözemeyeceği bir düğüm atılmış oluyor.

Nitelikli eleştiri var mı?

Eleştiri meselesine gelince... Eleştirinin edebiyatın en önemli damarlarından biri olduğunu bildiğimiz muhakkak. Bu alanda eleştirmenlerimizin yetişmemiş olması, çocuk ve gençlik edebiyatı eleştirilerinin olduğu nitelikli yayınların ne yazık ki çıkmaması en önemli etkenlerden biri.

Öncelikle çocuk kitaplarının çocukların da okuyabildikleri kitaplar olduğunu unutmadan, ilk gençlik kitaplarının da Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) görevini üstlenmek mecburiyetinde olmadığını cebimize koyarak yola çıkarsak bu iki kulvardan bahsettiğimizde tıpkı yaratım alanında olacağı gibi eleştiri, gelişim ve herkese sesimizi duyurmak anlamında da başarılı olacağımıza inancım sonsuz. Çocuk ve gençlik yazını dediğimiz bu iki önemli alan hiç kimseye hiçbir şey öğretmekle yükümlü değildir. Eleştiri de yalnızca öğretmenleri, satanları, okullarda varlık gösterenleri, belli fikirlerin sözcülerini ele almayı değil ülkemizden ve diğer ülkelerden yaratılacak eserlerin iyiyi bulmasını da hedeflemelidir. Sanat bir yaratımdır. Sanat yapıtını eleştiren bir eleştirmenin de meslek olarak bu alanı kendine seçmiş olması ve öncelikle bununla kendini var edebilmesi, bu alanda çalışmalarını verimli hâle getirebilmesi gereklidir. Köprü görevinin yanı sıra, köprüden geçireceklerinin hep daha iyiye ulaşmasından mutluluk duymayı hedeflemesi, istemesi gereklidir. Bahsettiğimiz işler sevilmeden, ciddiye alınmadan yapılacak işlerden değil.

Bugün yaşı henüz küçük olan okurlarını yetişkinlik hayatlarına okuryazar olarak hazırladıkları da muhakkak olan iyi bir çocuk ya da gençlik yazını yetmiş yaşındaki bir dostumuzun da okuyabildiği eserlerin varlığından bahsedilen alanlar olmalıdır. Şüphesiz ki çizimler de aynı heyecanı bireylerde yaratabilmelidir. Bu alanlar asla eğitimin alanına el uzatmamalı, sanatsal duruşla konumlandırılmalıdır.

Neden eleştiri gelişmiyor, neden kitaplarımız başka dillere çevrilmiyor? Çevrilenler dünyada yer edinmiyor, eleştirmenlerin varlığından söz edilemiyor?

Özenli bir altyapıya ihtiyacımız yok mu sizce? Üretimi, yaratımı düşleyerek yola konulmuş daha fazla yaratıcıya, yaratıma ve bunun yanı sıra anne-babalığa, öğretmenliğe, STK'cılığa soyunmamış eserlere ihtiyacımız yok mu?

Kendini bu alanlara adayacak ve özellikle bu alanlarda var edebilecek çevirmenlere, kitapları dünyaya duyurmayı kendine iş edinebilecek meslek erbablarına, “çocuk ya da gençlik edebiyatı eleştirmeniyim” diyecek birilerinin varlığına ihtiyacımız yok mu? Göğsünü gere gere “Mesleğim budur!” diyenlerin olacağı günlerin geleceğine inancım sonsuz ancak henüz ne yazık ki adıyla anıldığında gurur ögesi olarak duracak bu meslekler ülkemizde yok.

Öncelikle eleştirmen yetiştirmemiz gerekiyor. Bunun için de eleştirmenlerin var olabileceği alanların yaratılması. İstedığımız kadar çocuk ve gençlik edebiyatı eleştirmenimiz yetişsin, onlara bir mecra yaratılmadıktan sonra bu eğitim ve mesleki desteklerin her biri ne işe yarar?

İstanbul Üniversitesinde yalnızca merakımdan arkadaşlarımla bölümünde derslere misafir öğrenci olarak girdiğimde, saygı duyduğum hocalarımdan biri, iyi bir eleştirinin koşullarından bahsediyordu. Sonrasında yurt dışında katıldığım fuar ve festivallerdeki seminerlerde, toplantılarda işittiklerim, bu alanda okuduklarım da genellikle aynı yerlerde geziniyordu: “Eleştiri nasıl yapılmamalıdır?” Eleştirinin örneğin müstear isimle yapılmak suretiyle ek iş olarak ucundan tutulamayacağı, sevgiyle ve o işi ya da yaratıcıyı daha iyiye götürmek hedeflenmeden yapılamayacağı ve diğer bildiğimiz bütün maddeler... Bu maddelerin her biri gözümün önünde uçuştığında çocuk ve gençlik edebiyatımızda editörlük, yazar ve çizerlik alanlarında da benzer sorunlardan, nasıl yapılamayacağının cevaplarınınsa içimizde yaşayıp, gelişmekte oluşundan üzülen bahsetmek mümkün.

Nasıl yollar izlemeyiz sorusunun yanıtını dünyadaki ve ülkemizdeki ustalarımızın dillerinden işitmek, bu işe kafa yoran, bu alan için emek harcayanların yazılarından takip etmek mümkün. Alan yaratıldıkça nasıl geliştiğini, o ülkenin yazınına da tüm yaratımına da nasıl bir katkı sağladığını izlemek de mümkün.

Bizim için şu anda en önemlisi eleştirinin yeşerebileceği koşulların sağlanması sanıyorum. Elbette ‘Estetik Objenin Varlıksal Bütünlüğü’nün tüm dirayetiyle karşımızda durması gerekliliğini hatırlatmak isterim tam da bu noktada.

Başka dillere neden yeterince çevrelemiyoruz sorusunun cevabını da bu alanda nasıl çalışılması gerektiğini de diğer alanların ışığında belirleyebileceğimizi düşünüyorum. Bize uygun metotları emeklemekten yürümeye geçtiğimiz pek çok alanda tecrübe ediyoruz. Sinemada nerelere gelebiliyoruz, çocuk ve gençlik edebiyatı dışındaki edebî varlığımızda nasıl yollar katetmeyi hedefliyoruz ve önemli oranlarda yol alabiliyoruz... Modelleri yine kendimizden yola çıkarak, denediğimiz ve işleyen sistemlerden yararlanarak bulabiliriz, kurabiliriz pekala.

Yeter ki olmaması gerekenlerle dolup taşan yolları seçmeyelim. Dünyada çocuk edebiyatının gittiği yeri takip edelim ve esas işimizin hikâye anlatmak olduğunu unutmadan; olmayanı yaratıp, olanı farklı anlatmanın düşlendiği bir dünya kurup, bu alanda nitelikli işler verebilelim, verenleri destekleyelim. Bizde olmayan boşlukları doldurmak için hemenecik kolları sıvayalım. Editör, çevirmen, eleştirmenlerin varlık göstereceği nitelikli alanları yaratmak, kollarımızı sıvamak için iyi bir başlangıç olabilir diye düşünüyorum.

İşler duyuruyu hak edecek bir boyuta ulaştığında, biriktikçe açılacak, genişleyebilecek alanlardan bahsediyoruz. Sonrasında yürümeye başlayıp, adımlarımızı büyütebileceğiz.

Ne olur dünyaya çevrilmezsek, ne olur eleştiriden bahsetmezsek?

Yerimizde sayarız. Var olanları geliştiremez, üzerlerine bir şeyler koyamayız ve dünyada yalnızca bizden üç beş isimle var olma hâlimizle; iyi işler çıkaran, şanslı ya da kendi koşullarını yaratmayı bilen yaratıcımızın hayallerinin peşinde koşmasıyla elde edilen başarılarla yetinmek mecburiyetinde kalırız.

Elbette ki şu anda bahsettiğimiz meseleleri konuşmamız için çok erken. Yaratmamız gereken koşullar öylesine fazla ki... Ülkemizde kaç çocuk yazarının editörü ya da yayın-

cısı onunla birlikte bu alanlara heyecanlanıp kendini çocuk ve gençlik edebiyatında geliştirmek istiyor ki...

Kaç kişi çizimlerimizi, hikâyelerimizi, yazar ve çizerlerimizi dünyaya duyurmak istiyor, onların gelişmesine olanak sağlıyor, bunu olmazsa olmaz işlerden biri gibi görüyor ki...

Kitap okumanın ceza olmasından kimler ürktüyor, toplumuza sinsice yerleşen “Kitabın Sıkıcığı” kalıbını yıkmak için kimler sahiden çaba harcıyor, kimler ellerini taşın altına koyuyor, sanatın olmazsa olmaz varlığını kimler önemsiyor ki...

Ben hep şu soruları tekrarlıyorum içimden:

Çocuğu anlıyor mu bu toplum? Onun birey olduğunu kabul edebilecek mi? Hatalı gücünün değerinin farkına varabilecek mi?

Her şey bir yana kaç çocuk kitabı yazarımız diğer yazarlarımızın ve dünyadaki çocuk kitaplarının peşinde koşuyor, kaç çocuk ve gençlik kitabı çevirmeni diğer kitapları büyük bir açlıkla okuyor, kaç yayıncı dünyada olan bitenleri takip ediyor, neler yapıldığına alıcı gözle bakıyor, kaç çizerimiz kendi içindeki farklılıklarını çıkarmak ve bu alanın içinde üretmeye devam etmek istiyor ki...

Biz çocuk edebiyatı sevenlerin, çocuk filmleriyle, çocuk albümleriyle, çocuk alanındaki çizim, yazım ve tüm yaratımlarla beslenenlerin, gezindiği ve baktığı yerleri dünyada neler olup bittiğine odaklayanların, en az birkaç dilden yakın takibi bırakmayanların kendileri için kaygılanacakları bir şey yok gibi görünse de gönül ister ki paylaşımlar çoğalsın, iyiye ulaşmak kolaylaşsın ve hatta bizimde elimizin altında olanlar dünyada tanıdığımız tanımadığımız edebiyat sevgilisi dostlarımızın raflarında, gönüllerinde yerlerini alsın.

Resim: Ferit Avcı